

Gąsior, Małgorzata

Deklaracja Balfoura, jako efekt brytyjskiej polityki zagranicznej w latach 1917-1948

Colloquium 2, 207-218

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Małgorzata Gąsior

Akademia Marynarki Wojennej

DEKLARACJA BALFOURA, JAKO EFEKT BRYTYJSKIEJ POLITYKI ZAGRANICZNEJ W LATACH 1917-1948

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł poświęcony został sprawie sytuacji Bliskiego Wschodu w latach 1917-1948. Pomimo tego, że można znaleźć wiele opracowań na temat relacji palestyńsko-żydowskich po 1945 roku, zdecydowano się jednak ująć to zagadnienie w nieco innym kontekście. Trafia w Państwa ręce artykuł poświęcony sytuacji, jaka miała miejsce na terenie Palestyny na początku XX wieku. Głównym zagadnieniem, na którym została skupiona uwaga, jest analiza polityki zagranicznej Wielkiej Brytanii, jako mandatariusza oraz jej efekty, w postaci organizacji społeczeństw żydowskich na obszarze mandatowym. Sprawa ta jest o tyle istotna, gdyż stała się głównym impulsem wzmożonej emigracji na teren Palestyny, co pociągnęło za sobą szereg konfliktów palestyńsko-żydowskich oraz powstanie samego państwa Izrael.

„W 1882 roku przybyli do Palestyny Żydzi z Europy Wschodniej¹ powiadając, że ich tam prześladują. Byli słabi i biedni. Przyjęliśmy ich (...), a oni stworzyli pierwszą kolonię koło Jafy, nazywając ją Riszon le-Sijon (Pierwszy w Syjonie). I tak się zaczęło (...)²”.

¹ Rok 1881 zapoczątkował falę napaści na społeczność żydowską zamieszkującą w Rosji. Od 1882 roku wprowadzone zostały przez władze różnego rodzaju ograniczenia prowadzące do dyskryminacji, między innymi ograniczenia w liczbach młodzieży pochodzenia żydowskiego, uczęszczającej do szkół średnich i wyższych. Sytuacja Żydów w Europie Wschodniej była trudna. Społeczność żydowska była przeważnie uboga, zacofana, miała wielkie problemy z równouprawnieniem. Społeczność ta mogła mieszkać w Królestwie i w zachodnich guberniach Cesarstwa, jednakże te przepisy również z czasem zmieniono, a dokładanie w raz z rokiem 1882; J. Pajewski, *Historia Powszechna 1871-1918*, wyd. PWN, Warszawa 1994, s. 62-63.

² A. Bukowska, *Palestyńczycy. Ich życie i walka*, wyd. MON, Warszawa 1983, s. 19.

Kwestia Palestyny i utworzenia na jej terenach państwa żydowskiego była bardzo istotna dla ruchu syjonistycznego już od XIX wieku. Jeszcze w tamtych czasach społeczność zamieszkująca ten obszar, nie toczyła między sobą sporów na wielką skalę. W tamtym okresie przybycie na tereny Palestyny kilku tysięcy żydowskich emigrantów nie wzbudzało większego niepokoju mimo tego, że społeczność ta budowała zamknięte środowiska i własne kolonie³.

Do końca XIX wieku emigracja społeczności żydowskiej była niewielka. Emigranci żydowscy z Europy, woleli kierować się do Ameryki, która dawała im lepsze perspektywy rozwoju i bogacenia się.

Sytuacja zmieniała się na początku XX wieku, kiedy ruch syjonistyczny przybrał na sile. Efektem tego była wzmożona emigracja Żydów na obszar Palestyny. W latach 1904-1914 działalność ruchu syjonistycznego⁴ zaczęła przynosić o wiele poważniejsze efekty. Emigracja ta miała już całkiem inny charakter, ponieważ związana była tendencją do izolacji społeczeństwa żydowskiego⁵.

Wybuch pierwszej wojny światowej skomplikował sytuację. Wyznawcy judaizmu, będący różnej narodowości podczas wojny, walczyli przeciwko sobie, ponieważ znajdowali się w różnych armiach, niemieckich, francuskich czy rosyjskich.

Turcja przystąpiła do pierwszej wojny światowej po stronie państw centralnych w październiku 1914 roku⁶. Większość obcokrajowców, która zamieszkiwała tereny Palestyny, została zmuszona przez Turcję do przyjęcia jej obywatelstwa, albo opuszczenia kraju. Z tego tytułu, że na terenach Palestyny zamieszkiwało dużo wyznawców judaizmu, ale pochodzenia rosyjskie-

³ W. Olszewski, *Dzieje powszechnie XX wieku. Świat po roku 1945*, wyd. KURPISZ, Poznań 2003, s. 55.

⁴ Ruch syjonistyczny stał się wypadkową ideologii syjonizmu, której podstawą stała się praca Teodora Herzla *Państwo Żydowskie*. Zgodnie z definicją syjonizmu wyróżniamy syjonizm religijny i polityczny i to właśnie syjonizm polityczny stał się podstawą ruchu syjonistycznego. Ruch ten narodził się w XIX wieku i opierał się na dwóch założeniach: istnienia odrębnego narodu żydowskiego oraz ciągłości historycznej więzi Żydów z Palestyną i ich prawa do niej. Główną ideą, która przyświecała temu ruchowi to, umacnianie poczucia wspólnoty żydowskiej oraz popularyzowanie emigracji na tereny Palestyny. I Kongres Syjonistyczny, który miał miejsce w Bazylei w 1897 roku, przyjął w swoim programie za cel utworzenie ojczyzny narodowej dla Żydów w Palestynie. Na podstawie tego programu powołano do życia Organizację Syjonistyczną, W. Malendowski, Cz. Mojsiewicz, *Stosunki międzynarodowe*, wyd. Alta 2, Wrocław 1998, s. 124-125.

⁵ A. Bukowska, dz. cyt., s. 15.

⁶ A. Czubiński, *Historia powszechna XX wieku*, wyd. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2003, s. 76.

go (Rosja brała udział w wojnie po stronie Ententy, także była wrogiem Turcji), zostali oni zmuszeni do opuszczenia terenów tureckich.

Działalność ruchu syjonistycznego mająca na celu uzyskania międzynarodowego poparcia, przybrała wielostronny charakter. Syjoniści działali aktywnie we wszystkich możliwych ośrodkach politycznych, celem uzyskania poparcia dla realizacji ich strategii zbudowania państwa żydowskiego na terenie Palestyny.

Państwami, które stanowiły główne punkty oddziaływania ruchu syjonistycznego, były Wielka Brytania i Stany Zjednoczone. W Wielkiej Brytanii działał Chaim Weizmann (późniejszy pierwszy prezydent państwa Izrael), a w Stanach Zjednoczonych duże wpływy posiadał Louis Brandeis, sędzia Sądu Najwyższego oraz przyjaciel prezydenta Wilsona. Zdaniem J. Piotrowskiego działania ruchu syjonistycznego poszukującego wsparcia dla jego idei, zbiegły się w czasie z narastającym konfliktem między Francją a Wielką Brytanią o strefy wpływów⁷.

Wielka Brytania w celu zajęcia posiadłości tureckich zdobyła się na nieco inny krok, a mianowicie podjęła próby nakłonienia społeczności arabskiej do zbrojnego wystąpienia przeciwko Turcji. Szarif Mekki Husajn rozpoczął wymianę korespondencji z wysokim komisarzem brytyjskim H. Mc Mohan'em, w której domagał się zgody rządu brytyjskiego na utworzenie niepodległego państwa arabskiego, tuż po wyzwoleniu spod panowania tureckiego. Niepodległe państwo arabskie miało również obejmować tereny Palestyny⁸.

Cały potencjał ruchu syjonistycznego został uruchomiony, po to by w końcu uzyskać poparcie innych rządów dla utworzenia państwa żydowskiego. Efektem aktywności ruchu syjonistycznego stała się Deklaracja Balfoura, która dała społeczności żydowskiej nadzieję oraz związała ją na długi czas z Wielką Brytanią.

Arthur James Balfour, brytyjski minister spraw zagranicznych, wystosował w dniu 2 listopada 1917 roku list do lorda Rothschilda, w którym przychylnie wypowiadał się odnośnie budowania siedziby żydowskiej w Palestynie⁹. Deklaracja Balfoura stała się przełomem, jeśli chodzi o sprawę żydowską. Stanowiła ona pewnego rodzaju uznanie międzynarodowe dla idei powstania państwa żydowskiego. Ta część społeczności żydowskiej, która straciła wiarę w sukces idei syjonistycznej po ogłoszeniu Deklaracji, zaczęła

⁷ J. Piotrowski, dz. cyt., s. 13.

⁸ Tamże, s. 13-14.

⁹ J. Attali, *Żydzi, świat, pieniądze*, wyd. Czytelnik, Warszawa 2003, s. 89.

włączać się ponownie do ruchu wiedząc już, że istnieje możliwość stworzenia samodzielnego państwa, wyłączając z tego emancypację i asymilację.

Decyzja Wielkiej Brytanii o wydaniu takiego dokumentu, jakim była Deklaracja Balfoura, była podyktowana wieloma innymi przesłankami. Kraj ten był wyczerpany przedłużającą się wojną, a wydając Deklarację Balfoura bardziej liczył na wsparcie finansowe społeczności żydowskiej. Z drugiej strony uważano, że w przypadku poparcia Deklaracji przez Żydów zamieszkujących również tereny niemieckie i austriackie, pojawi się możliwość osłabienia państw osi i tym samym zwiększy się szansa na wygraną w wojnie państw ententy¹⁰.

Należy również dodać, że dokument ten był tak naprawdę deklaracją sympatii i mówił o przychylnym ustosunkowaniu się do budowy państwa żydowskiego na terenie Palestyny, bez pogwałcenia praw obywatelskich reszty społeczności. Nie stanowił on swoistego aktu prawnego zobowiązującego do zbudowania żydowskiej siedziby narodowej, niemniej stał się przełomem w historii działalności ruchu syjonistycznego¹¹.

Jak sądzi J. Piotrowski Deklaracja została ogłoszona na pięć dni przed wybuchem Rewolucji Październikowej w Rosji, czyli w tym czasie, kiedy Żydzi rosyjscy przyłączali się do rewolucji, licząc na możliwość rozwiązania problemu żydowskiego. Wraz z ogłoszeniem deklaracji pojawił się zamysł zahamowania działań rewolucyjnych w Rosji oraz innych krajach jednakże jak wiemy, nie dało to zamierzonego efektu¹².

Po wymienionej już deklaracji Balfoura pierwszym dokumentem, który miał charakter zdecydowanie oficjalny i stanowił międzynarodowy akt uznania praw społeczności żydowskiej do Palestyny oraz przyznania jej określenia naród, stanowił dokument Ligi Narodów¹³.

Konferencja pokojowa, jaka miała miejsce w Paryżu 18 stycznia 1919 roku, wprowadziła system mandatowy w Palestynie, Syrii i Iraku. Mandatariusz zobowiązany został do sprawowania pewnego rodzaju opieki nad społeczeństwem zamieszkującym dane tereny, które miało pod jego okiem „dorastać”. Państwo sprawujące mandat zostało zobowiązane do zbudowania samorządu terytorialnego, zabezpieczenia i kontrolowania przestrzegania praw cywilnych i religijnych całej ludności.

Statut Ligi Narodów dzielił tereny w zależności od stopnia rozwoju oraz szans na usamodzielnienie się i według takich kryteriów dokonano podziału mandatów na trzy grupy A, B i C. W grupie A znajdowały się obszary,

¹⁰ J. Piotrowski, dz. cyt., s. 16.

¹¹ A. Bukowska, dz. cyt., s. 23.

¹² J. Piotrowski, dz. cyt., s. 18.

¹³ W. Malendowski, Cz. Mojsiewicz, dz. cyt., s. 126.

które były w stanie szybko się usamodzielnić, do grupy B zaliczano te tereny, których poziom rozwoju był bardzo niski, co wiązało się to z dłuższym czasem opieki sprawowanej przez inne państwa, a grupę C stanowiły obszary typowo kolonialne¹⁴.

Mandat Palestyński, (jako mandat A) otrzymała Wielka Brytania, która w staraniach o ten obszar miała jednego przeciwnika, jakim były Stany Zjednoczone. Dopiero na konferencji w San Remo 25 kwietnia 1920 roku podjęto decyzję o powierzeniu Palestyny i Iraku Wielkiej Brytanii, jako terytorium mandatowego¹⁵. Mandat dotyczący właśnie Palestyny był obwarowany specjalną klauzulą, mówiącą o uznaniu historycznego związku narodu żydowskiego z Palestyną¹⁶.

Deklaracja Balfoura oraz dokument Ligi Narodów stały się istotnym punktem zwrotnym w dziejach narodu żydowskiego, ponieważ dały wielkie szanse na stworzenie państwa żydowskiego. Już sama deklaracja spowodowała zwiększoną emigrację społeczności żydowskiej, co nie spotkało się z przychylnością ze strony arabskiej. Dzięki tym dokumentom, ruch syjonistyczny osiągnął wielki sukces oraz mógł podjąć dalsze działania mające na celu zbudowanie własnego państwa na spornym obszarze.

Wydarzenia te zapisały się w dziejach ruchu syjonistycznego, jako ogromny sukces oraz diametralnie zmieniły jego sytuację. Od tego momentu stało się jasne, że Żydzi przystąpią do realizacji swojego celu, a co za tym idzie, nastąpi masowy napływ ludności żydowskiej na tereny Palestyny¹⁷.

W czasie trwania mandatu nastąpił znaczny wzrost emigracji społeczności żydowskiej na tereny Palestyny. W 1922 roku ogólna liczba mieszkańców wynosiła 752 tysiące osób, w tym 83,8 tysięcy Żydów. W 1944 roku osiągnęła już liczbę 1739,6 tysięcy, w tym 528,7 tysięcy Żydów. Wiązało się to również z rozwojem ekonomicznym kraju, ponieważ osoby które emigrowały bardzo często dysponowały dużym kapitałem. W latach 1924-1926 wzrosła liczba emigrantów, którzy pochodzili z Polski. Był to efekt reform

¹⁴ A. Czubiński, *Historia powszechna XX wiek*, wyd. Poznańskie, Poznań 2003, s. 135-136.

¹⁵ K. Kubiak, *Pierwsza wojna bliskowschodnia 1947-1949*, wyd. Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 76.

¹⁶ „Mandatariusz będzie odpowiedzialny za stworzenie w kraju takich warunków politycznych, administracyjnych i ekonomicznych, które zapewniłyby założenie żydowskiej siedziby narodowej (...) oraz rozwój instytucji samorządowych. Będzie on również odpowiedzialny za ochronę praw obywatelskich i religijnych wszystkich mieszkańców Palestyny, niezależnie od ich rasy i religii”, W. Malendowski, Cz. Mojsiewicz, dz. cyt., s. 126.

¹⁷ D. Madeyska, *Historia współczesnego świata arabskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, s. 11.

Władysława Grabskiego, które spowodowały wzrost podatków, a przez to doprowadziły do zubożenia drobnych kupców i rzemieślników. Kolejny wzrost emigracji przypada na lata 1933-1936. Bezpośrednią jej przyczyną był wzrost antysemityzmu w Europie, spowodowany dojściem do władzy Adolfa Hitlera i masowymi prześladowaniami w Niemczech¹⁸.

Emigranci żydowscy, którzy przybywali na nowe tereny, otrzymywali od władz brytyjskich obywatelstwo palestyńskie. Idąca za emigracją żydowską próba organizacji instytucji żydowskich, znalazła również pewne poparcie ze strony władz mandatowych. Wszystkie organizacje oraz instytucje syjonistyczne korzystały z przywilejów oraz uprawnień organów koncesyjnych. Właśnie głównie z tego powodu nastąpił bardzo szybki rozwój samorządów żydowskich¹⁹.

Jeśli mówimy o organizacji społeczności żydowskiej na spornym terenie, to należy przedstawić pewne formy tej organizacji.

W 1908 roku Arthur Ruppin otworzył w Jaffie Biuro Palestyńskie, które odgrywało bardzo istotną rolę w organizowaniu osadnictwa żydowskiego, ponieważ opracowywało plany rozwoju osadnictwa żydowskiego. Jeszcze w 1908 roku Biuro Palestyńskie założyło pierwszą osadę nad Jeziorem Galilejskim²⁰.

Za pośrednictwem Biura Palestyńskiego powołano Urząd Rozwoju Ziemi Palestyńskiej (Palestine Land Development Company), na czele którego stanęli Otton Warburg, Arthur Ruppin oraz sekretarz Jakub Thon. Urząd ten zajmował się wykupywaniem ziemi palestyńskiej dla Żydów.

Podobne cele miały również Żydowski Fundusz Narodowy oraz Fundusz Spółdzielczy. Oba Fundusze czerpały pieniądze z obowiązkowych składek oraz danin diaspory żydowskiej mieszkającej na całym świecie. Fundusz Spółdzielczy sfinansował między innymi budowę żydowskiej dzielnicy na północ od Jaffy, która później stała się zaczątkiem przyszłego Tel Awiwu.

Pomocy dla napływających emigrantów żydowskich, udzielał Żydowski Bank Kolonizacyjny w postaci krótkoterminowych pożyczek, natomiast Towarzystwo Anglo-Palestyńskie oraz Bank Angielsko-Lewantyński udzielały pomocy osadnikom w zakresie wykupywania ziem i płacenia podatków²¹.

Kolejne instytucje, które odegrały istotną rolę w syjonistycznej kolonizacji Palestyny, to Palestyńska Korporacja Elektryczna i Palestyńska Kor-

¹⁸ A. Chojnowski, *Izrael*, wyd. Trio, Warszawa 2003, s. 20-21.

¹⁹ A. Bukowska, dz. cyt., s. 35.

²⁰ <http://www.izrael.badacz.org/historia/syjonizm2.html>, (10.11.2010).

²¹ A. Bukowska, dz. cyt., s. 54.

poracja Potasowa. Żydowskie Towarzystwo „Tnuwa” całkowicie zmonopolizowało zbyt żydowskich płodów rolnych. W 1920 roku powołano Fundusz Rozwojowy dla Palestyny. Wszystkie organizacje finansowe współpracowały również z organizacjami spoza Palestyny, które działały na rzecz społeczności imigrującej²².

Jeszcze w 1918 roku powstał w Palestynie Komitet Syjonistyczny, który swoją strukturą i kompetencjami zbliżony był do rządu. Administracja Komitetu Syjonistycznego działała na rzecz społeczności żydowskiej w wielu sferach, między innymi polityce, propagandzie, przemyśle, handlu czy rolnictwie. Komitet również powoływał sądy cywilne dla ludności żydowskiej²³.

Taka sytuacja powodowała coraz większe wyobcowanie społeczności żydowskiej. Nie można ukryć, że relacje czy też nastawienie ludności arabskiej do społeczności żydowskiej nie było przez to pozytywne. Organizacje syjonistyczne poprzez swoją silną działalność na terenie Palestyny, spowodowały podporządkowanie im społeczności żydowskiej, jej zjednoczenie oraz rosnącą wrogość zamieszkującej te tereny ludności arabskiej.

We wrześniu 1920 roku władze mandatowe wydały w końcu pierwsze prawo regulujące emigrację Żydów do Palestyny. Emigracja ta była regulowana w zależności od potrzeb i możliwości kraju. Taką liczbę określał zawsze wysoki komisarz brytyjski²⁴.

W 1929 roku została powołana Agencja Żydowska. Agencja funkcjonowała na terenach Palestyny i zajęła miejsce istniejącego do tej pory Komitetu Syjonistycznego. Agencja miała reprezentować wszystkich Żydów palestyńskich zamieszkujących na terenach Palestyny i jej zasadniczym celem było doprowadzenie do zbudowania państwa żydowskiego na obszarze, na którym właśnie działała²⁵.

Nie można oczywiście zapomnieć o Światowej Organizacji Syjonistycznej, która funkcjonowała w podobnym celu. Organizacja zajmowała się głównie pracą organizacyjną w zakresie funkcjonowania diaspory oraz propagandą. Ze Światową Organizacją Syjonistyczną współpracowały takie organizacje finansowe jak Żydowski Fundusz Narodowy, Fundusz Rozwojowy dla Palestyny oraz Wspólny Komitet Dystrybucji.

W czasie sprawowania mandatu brytyjskiego na terenach Palestyny, społeczność żydowska pracowała również nad organizacją życia polityczne-

²² <http://www.badacz.org/izrael/historia/syjonizm4.html>, (10.11.2010).

²³ D. Madeyska, dz. cyt., s. 14.

²⁴ A. Chojnowski, dz. cyt., s. 30.

²⁵ A. Chojnowski, J. Tomaszewski, *Izrael*, wyd. Trio, Warszawa 2003, s. 13.

go²⁶. Efektem tego było funkcjonowanie wielu żydowskich partii politycznych i organizacji społecznych, których rozwój datuje się od 1920 roku²⁷.

J. Piotrowski analizując sytuację, jaka miała miejsce w Palestynie w wyniku aktywnego działania ruchu syjonistycznego, zauważa, że organizacje reprezentujące ten ruch, stopniowo zdominowały społeczeństwo arabskie i sukcesywnie dążyły do zrealizowania własnego celu, jakim było utworzenie państwa Izrael. Ruch syjonistyczny „dojrzał” w sojuszu ze światowym imperializmem, ponieważ uzyskiwał poparcie nie tylko strony brytyjskiej, ale i amerykańskiej. Ideę syjonizmu już od samego początku cechował bardzo agresywny nacjonalizm. Organizacje żydowskie o różnych profilach, funkcjonujące na terenie Palestyny oraz kapitał żydowski, stanowiły poważną bazę do budowania samodzielnego państwa o silnej strukturze politycznej jak i gospodarczej²⁸.

Deklaracja Balfoura stanowiła wielki przełom w stosunkach arabsko-żydowskich, jak i relacjach między tymi nacjami a władzami mandatowymi, czyli brytyjskimi. Deklaracja oraz późniejsza decyzja Ligi Narodów spowodowały diametralny zwrot w dziejach ruchu syjonistycznego. Zwrot ten był pozytywny dla społeczności żydowskiej, natomiast negatywny dla arabskiej²⁹.

Zastanowić się należy nad polityką Wielkiej Brytanii, która tak naprawdę nie sprawdziła się oraz nie dała takiego efektu, do jakiego władze mandatowe dążyły. Rząd brytyjski był przekonany, że będzie mógł sprawnie kontrolować teren Palestyny i co więcej, regulować sprawy dotyczące tego obszaru zgodnie z potrzebami własnej polityki. Niestety, ale angażując się w jawne poparcie dla ruchu syjonistycznego, doprowadził sam do konfliktu ze społecznością arabską, który zmuszał stronę brytyjską do częstych interwencji zbrojnych. Ze względu na pogarszające się relacje palestyńsko-żydowskie, rząd brytyjski rozpoczął akcję mającą na celu ograniczenie emigracji żydowskiej na obszar Palestyny (Biała Księga 1930 rok).

Walki, które miały miejsce w 1936 roku, zmusiły stronę brytyjską do podjęcia kolejnej próby załagodzenia napięć. Efektem tego było utworzenie

²⁶ A. Bukowska, dz. cyt., s. 32.

²⁷ Największe wpływy posiadała partia Mapai, której długoletnim przywódcą był Ben Gurion, późniejszy premier Izraela. Partia ta w rzeczywistości była partią burżuazyjną, której program partyjny w znacznej mierze uzależniony był od amerykańskiej finansjery. Partia była zwolennikiem jawnej wrogości wobec społeczności arabskiej oraz reprezentantem prawicy socjaldemokratycznej, Tamże, s. 30.

²⁸ J. Piotrowski, dz. cyt., s. 48.

²⁹ D. Madeyska, dz. cyt., s. 12.

specjalnej komisji, która miała zająć się sprawą i zaproponować rozwiązanie problemu. Lord William Peel, który stał na czele tej komisji, zaproponował podział Palestyny na dwie części, żydowską i arabską, pomiędzy którymi miał przebiegać neutralny korytarz kontrolowany przez Wielką Brytanię, obejmujący Hajfę, Jerozolimę, Nazaret i Betlejem. Koncepcja ta nie spotkała się z entuzjazmem zarówno ze strony arabskiej jak i żydowskiej oraz doprowadziła do podjęcia działań terrorystycznych przeciwko administracji brytyjskiej w 1937 roku. Patowa sytuacja trwała do 1938 roku i w żaden sposób nie dawała Wielkiej Brytanii szansy na możliwość rozwiązania tego problemu w przededniu II wojny światowej³⁰.

II wojna światowa wymusiła na Wielkiej Brytanii inne działania. Ze względu na udział w wojnie, kraj ten nie mógł sobie pozwolić na stacjonowanie tak dużej ilości swoich wojsk na obszarze Palestyny, wiązało się to więc z ich częściowym wycofaniem. Schyłek wojny przyniósł zaostrzenie konfliktu arabsko-żydowskiego. Obie strony prowadziły ze sobą walki na szeroką skalę. Wielka Brytania nie była w stanie opanować tej sytuacji.

W 1946 roku minister Morrison zaproponował kolejne rozwiązanie kwestii Palestyny, a mianowicie jej podział na strefę żydowską i arabską oraz umiędzynarodowioną Jerozolimę, pozostającą jednak w uzależnieniu od Wielkiej Brytanii. Pomysł ten nie został przyjęty ani przez społeczność arabską, ani przez Organizację Narodów Zjednoczonych.

Organizacja Narodów Zjednoczonych zdecydowała się natomiast przedstawić własny projekt, który mówił o utworzeniu na obszarze Palestyny (zamiast mandatu) dwóch państw, żydowskiego i arabskiego oraz „międzynarodowej” Jerozolimy, jako świętego miejsca skupiającego w sobie trzy wyznania. Plan został zatwierdzony przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 29 listopada 1947 roku a 15 maja 1948 roku miał być dniem wygaśnięcia mandatu³¹.

³⁰ M. Bankowski, *Historia polityczna XX wieku 1901-1945*, wyd. UJ, Kraków 2004, s. 323.

³¹ A. Czubiński, W. Olszewski, *Historia powszechna 1939-1994*, wyd. PWN, Poznań 1996, s. 262.

Foreign Office,

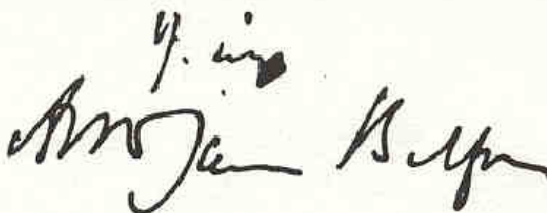
November 2nd, 1917.

Dear Lord Rothschild,

I have much pleasure in conveying to you, on behalf of His Majesty's Government, the following declaration of sympathy with Jewish Zionist aspirations which has been submitted to, and approved by, the Cabinet

'His Majesty's Government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, and will use their best endeavours to facilitate the achievement of this object, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine, or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country'.

I should be grateful if you would bring this declaration to the knowledge of the Zionist Federation.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Arthur Balfour'. Above the signature, there is a small, faint handwritten mark that looks like 'y. in'.

Źródło: http://realtruthtoday.files.wordpress.com/2009/05/balfour_declaration_unmarked1.pg?w=350&h=461, (10.11.2010).

Ministerstwo Spraw Zagranicznych

2 listopada 1917 r.

Drogi Lordzie Rothschild,

Z wielką przyjemnością przekazuję Panu z upoważnienia Rządu Jego Królewskiej Mości następującą deklarację solidarności z dążeniami syjonistów żydowskich, która Rząd przedyskutował i zatwierdził.

Rząd Jego Królewskiej popiera utworzenie w Palestynie siedziby narodowej dla narodu żydowskiego i uczyni wszystko, by ułatwić osiągnięcie tego celu; jest rzeczą przy tym całkiem zrozumiałą, że nie uczyni się nic, co mogłoby naruszyć prawa obywatelskie i religijne społeczności nieżydowskich w Palestynie lub też prawa i polityczny status, z których Żydzi korzystają w każdym innym kraju.

Byłbym wdzięczny, gdyby Pan zechciał przekazać niniejszą deklarację do wiadomości Federacji Syjonistycznej.

Z poważaniem,

Arthur James Balfour³²

BIBLIOGRAFIA

- [1] Attali J., *Żydzi, świat, pieniądze*, wyd. Czytelnik, Warszawa 2003.
- [2] Bankowski M., *Historia polityczna XX wieku 1901-1945*, wyd. UJ, Kraków 2004.
- [3] Bukowska A., *Palestyńczycy. Ich życie i walka*, wyd. MON, Warszawa 1983.

³² *Kwestia Palestyńska. Wybór dokumentów*, Biuletyn PAP nr 3/184, Warszawa 1991, s. 1.

- [4] Chojnowski A., Tomaszewski J., *Izrael*, wyd. Trio, Warszawa 2003.
- [5] Czubiński A., *Historia powszechna XX wiek*, wyd. Poznańskie, Poznań 2003.
- [6] Czubiński A., Olszewski W., *Historia powszechna 1939-1994*, wyd. PWN, Poznań 1996.
- [7] Kubiak K., *Pierwsza wojna bliskowschodnia 1947-1949*, wyd. Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP we Wrocławiu, Wrocław 2006.
- [8] Madeyska D., *Historia współczesnego świata arabskiego*, wyd. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
- [9] Malendowski W., Mojsiewicz Cz., *Stosunki międzynarodowe*, wyd. Alta 2, Wrocław 1998.
- [10] Olszewski W., *Dzieje powszechne XX wieku. Świat po roku 1945*, wyd. KURPISZ, Poznań 2003.
- [11] Pajewski J., *Historia Powszechna 1871-1918*, wyd. PWN, Warszawa 1994.
- [12] Piotrowski J., *Spór o Palestynę*, wyd. MON, Warszawa 1983.
- [13] *Kwestia Palestyńska. Wybór dokumentów*, „Biuletyn PAP”, nr 3/184, 1991.
- [14] www.izrael.badacz.org
- [15] www.realtruthtoday.files.wordpress.com

ABSTRACT

This article is about the situation of the Middle East from 1917 till 1947. Despite of being various analyses about Palestinian-Jewish relations after 1945, author wants to present this subject in a different context. This article shows very complicated situation on Palestine area at the beginning of the twentieth century. The main issue of this paper is review of Great Britain's foreign policy as a main colonist and the effects of these actions in the form of organized Jewish communities in this area. This case became the main reason of intensive emigration to Palestine and made many dangerous conflicts between Palestinian and Jewish societies, consequently to setting up the Israel State.

Recenzent dr hab. Jacek Tebinka, prof. AMW